

## Η Ελένη της Καρπασίας

/ Γενικά Θέματα

**Και πολλά επικράνθη η Ελένη Φωκά, η δασκάλα της Καρπασίας, η «δασκάλα του Έθνους», όπως έχει χαρακτηριστεί, της οποίας την ιστορία αποτύπωσε μία άλλη εκπαιδευτικός, η κ. Ευρυδίκη Περικλέους-Παπαδοπούλου στο ομώνυμο βιβλίο της (εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 2024), με το οποίο παρακολουθεί την κ. Φωκά από την τουρκική εισβολή ως τις ημέρες μας.**

- Του Αθανάσιου Ε. Καραθανάση (Ομότιμου Καθηγητής Α.Π.Θ. και Καθηγητή του Τμήματος Θεολογίας Πανεπιστημίου Λευκωσίας)

Εξιστόρηση συνταρακτική, μα και αληθινή, για το χωριό της Αγία Τριάδα της Καρπασίας, αυτήν την πανάρχαια περιοχή, γνωστή ως Αχαιών ακτή, ιδρυμένη δεκατέσσερις αιώνες πριν τη Γέννηση του Ιησού, μαζί με άλλες αρχαιοελληνικές πόλεις.

Κέντρο αναφοράς του χωριού της η πρωτοβυζαντινή βασιλική της Αγίας Τριάδος, αλλά και σύμβολο παρηγοριάς και ελπίδας το παρακείμενο στην άκρη των ακρών της ηρωϊκής χερσονήσου, το μοναστήρι του Αποστόλου Ανδρέα, που πάνδημη η Κύπρος τιμούσε στην εορτή του, τον Νοέμβριο, μα και τον Δεκαπενταύγουστο, εις ανάμνηση των εγκαινίων της Μονής. Και εκεί κοντά που τελειώνει η γη της Καρπασίας αρχίζει η λατρεμένη θάλασσα, εκεί στο Αμμοβούναρο με τα πεύκα, τις σχινιές και την άγρια βλάστηση να συνθέτουν την ομορφιά του μοναδικού τούτου βιότοπου.

Η θάλασσα που έστελνε το αγέρι της σε όλα τα σπίτια του χωριού της Ελένης, με τους Αγιοτριαδίτες να κρατούν στέρεα τα παμπάλαια έθιμα του τόπου τους με τους γεροντότερους να διηγούνται όσα άκουσαν από τους παππούδες τους, για την Τουρκοκρατία στην Κύπρο και όσα οι ίδιοι έζησαν κατά την επώδυνη Αγγλοκρατία με την απάνθρωπη αποικιοκρατική συμπεριφορά της.

Η κ. Φωκά τα εξιστορεί όλα τούτα στην κ. Περικλέους και αυτή τα μεταποιεί με αγάπη και σέβας στο βιβλίο της, όπως τα θυμάται η κ. Φωκά στην απλωμένη μνήμη της με τη χαρισάμενη εποχή προ της εισβολής εκεί κάτω στη μακρινή Ρωμηοσύνη: τα ταπεινά ολόφωτα σπίτια, τους συγγενείς και φίλους, τα περιβόλια,

τις εορτές και τα πανηγύρια. Κι ύστερα ήλθε η τουρκική εισβολή στο δεύτερο κύμα του Αττίλα τις ημέρες της Παναγίας του 1974, που μόλυνε την Καρπασία με τις ριπές των όπλων του να σκορπούν τον τρόπο στις ψυχές των Καρπασιτών. Αρχίζει η πικρή δουλεία, που θύμιζε την κουρσεμένη Βασιλεύουσα τον Μάιο του 1453 με τη φύση να λυπάται κι αυτή, βλέποντας φόνους, αιχμαλωσίες, βιασμούς, λεηλασίες και όσα μύρια κακά έφεραν οι Αττίλες.

Έμεινε για τους Καρπασίτες και για τους Αγιοτριαδίτες της κ. Φωκά η Πίστη, η Ελπίδα, ο Αγώνας και η προσευχή τους στον δικό τους Άγιο Ανδρέα. Προστασίαν οι πιστοί εξαιτούμεν, Απόστολε, λυτρωθήναι ταις πρεσβείαις σου. Στον τουρκικό στρατό κατοχής, το καθεστώς της Άγκυρας πρόσθεσε και έποικους από τα μέρη της Ανατολής, άγριους και βάρβαρους, που ακόμη και οι Τουρκοκύπριοι φοβόντουσαν. Είναι οι κουβαλητοί, όπως τους αποκαλούν οι Κύπριοι. Τα όμορφα χωριά, Ακανθού, Τρίκωμο, Πογάζι, Κώμα του Γιαλού, Λεονάρισσον, Γιαλούσα, Ριζοκάρπασο και άλλα, σκλαβώθηκαν.

1974-1976. Οι κουβαλητές που άρπαζαν στανικά σπίτια, κτήματα, υποστατικά, ζωντανά και πολλοί Καρπασίτες έπαιρναν τον δρόμο της προσφυγιάς, φοβούμενοι ότι έφθασαν τα ύστερα του κόσμου. Ακόμη και βίαιο εξισλαμισμό φοβόντουσαν οι εγκλωβισμένοι και η κ. Φωκά προσευχόταν στον Άγιο Κοσμά τον Αιτωλό που γνώριζε ότι πολεμούσε τους εξισλαμισμούς στη Μεγάλη Πατρίδα. Τα παιδιά, τα καημένα τα παιδιά της Αγίας Τριάδος, θέλησαν να μορφώσουν γενναίοι δάσκαλοι, ένδεκα στην Αιγιαλούσα, πέντε στην Αγία Τριάδα, δεκατρείς στο Ριζοκάρπασο.

Όλοι εγκλωβισμένοι. Και όταν οι κατακτητές τούς έδιωξαν, έμεινε η κ. Φωκά μόνη να αναστηλώσει το σχολείο του χωριού της, στην Αγία Τριάδα, ένα σχολείο, λεηλατημένο, επίτηδες, από Τουρκοκύπριους και κουβαλητούς. Εβδομήντα τέσσερις ήσαν οι δύστυχοι μαθητές τότε, που διψούσαν για μάθηση, αλλά ήταν και πράξη αντιστάσεως απέναντι στον κατακτητή. Έμεινε η Ελένη Φωκά μόνη με τα παιδιά που δεν φοβούνταν, ήλπιζαν μόνον τον ερχομό της ελευθερίας. Ελεύθεροι στα δεσμά τους. Κι ας κόστιζε αυτό αίμα, βασανιστήρια, ξεριζωμούς κι άλλα ανομολόγητα και χυδαία.

Και η Ελένη, η δεσποσύνη των μαθητών της, τους μάθαινε ψιθυριστά το Πάτερ Ημών και τον Εθνικό Ύμνο, μην τα ακούσουν οι Αττίλες που τους περιέζωναν. Κρυφά τους πήγαινε στα εξωκλήσια της Αγίας Παυλούς και του Αγίου Φανουρίου για να μάθουν τα παιδιά, αυτά τα καημένα τα παιδιά, τον τόπο τους και τους αγίους τους. Και τα μάθαινε αυτά τα σκλαβωμένα παιδόπουλα, για το 1821, τους ήρωες της ΕΟΚΑ κι αυτά ζωγράφιζαν στον πίνακα την ελληνική σημαία.

Εύρισκε τον τρόπο να συγκινεί ακόμη και τους ψυχρούς Οηέδες και τον Ερυθρό

Σταυρό που την ψυχοπονούσαν, γιατί έβλεπαν τον άνισο αγώνα της για το χωριό της, τους συγχωριανούς της, το δίκαιο, τη βαθιά πίστη της να διασώσει τα άγια των αγίων του τόπου της. Άνθρωποι ήσαν κι αυτοί, όσο κι αν έδειχναν ψυχροί και ουδέτεροι. Λύγιζαν.

Η κ. Ελένη, πολλά επικράνθη και πολλές φορές, σαν έβλεπε τα παιδιά της, γιατί τέτοια ήσαν, να φεύγουν από το χωριό για σπουδές στα Γυμνάσια της ελεύθερης Κύπρου, μιας και δεν μπορούσαν να συνεχίσουν εκεί στον τόπο τους. Μαζί τους έφευγαν και πολλοί συγχωριανοί της και οι οικογένειες αναγκαστικά μοιράζονταν.

Τα πέτρινα χρόνια έγιναν πελώριοι βράχοι, σαν οι Τούρκοι ανεκήρυξαν ανεξάρτητο το ψευδοκράτος τους στις 15 Νοεμβρίου 1983 με τις σημαίες και τις παρελάσεις τους. Αποθρασύνθηκαν πióτερο τα τουρκόπουλα, που το σχολείο τους το χώριζε μία αυλή από το διπλανό ελληνικό σχολείο, που οι Τούρκοι στανικά το έκαναν δικό τους. Και τα παιδιά, οι μαθητές της δεσποσύνης Ελένης, πολλά επικράνθησαν.

Στη θλίψη τους στάθηκε παρηγοριά το πανηγύρι του Αγίου Ανδρέα, όπου ήλθαν, πράγμα παράδοξο, που τους άφησαν οι Αττίλες, πολλοί ξεριζωμένοι Αγιοτριαδίτες, για να προσκυνήσουν τη χάρη του. Ήταν το προσκύνημα αυτό και η χαρά των παιδιών της δεσποσύνης Ελένης σαν ένα καντήλι ταπεινό και μικρό, μα και άσβεστο, που κρατεί τη μνήμη μιας περασμένης και χαρισάμενης εποχής και βαθιάς ελπίδος για τα μελλούμενα. Όπως χάρηκαν τα παιδιά, σαν τους πήγε η δεσποσύνη Ελένη στη θάλασσα και την απέραντη ελευθερία της.

Τα πάθη της Ρωμηοσύνης χάνονται στην αχλύ των αιώνων, μα και φανερώνονται στο προσκήνιο της Ιστορίας, έξαφνα και μάλιστα σε χαλεπούς καιρούς. Όπως ήταν η συνάντηση και γνωριμία της Ελένης με Πόντια κρυπτοχριστιανή που έφερε ο Αττίλας από τα μέρη της Παναγίας Σουμελά, κουβαλητή κι αυτή, στην Αγία Τριάδα. Μιλούσαν κρυφά την ίδια λαλιά, λείψανα, κυπριακή και ποντιακή, της αρχαιοελληνικής στις βόρειες και νότιες ακρώρειες της Ρωμηοσύνης.

Και επικράνθη πολλές φορές η δεσποσύνη Ελένη σαν μάθαινε ότι οι μαθητές της, τα καημένα τα παιδιά, τα προσφυγόπουλα, ελεύθερα πολιορκημένα μέχρι χθες, σαν πήγαιναν στα ελεύθερα μέρη της Κύπρου δεν γνώριζαν τίποτε από τον σύγχρονο πολιτισμό, και το χειρότερο, θεωρούνταν Τουρκάκια (!) από τους συμμαθητές τους. Και πολλά επικράνθη η δεσποσύνη Ελένη, που δεν γνώριζε, ίσως, ότι έτσι, ως την δεκαετία του '60, μας φέρονταν εμάς τα προσφυγόπουλα της Μικράς Ασίας ορισμένοι κακότροποι συμμαθητές μας. Ήμαρτον Κύριε!

Η δεσποσύνη Ελένη μάθαινε νέα τους, και έστελνε μηνύματα όπως και άλλοι ξεριζωμένοι Καρπασίτες, σε εκείνους τους δικούς τους στα ελεύθερα. Έστελναν

μηνύματα αυτοί που έμειναν πιστά δεμένοι με τα χωριά τους, με εκείνη την παράλογη τόλμη στο πεπρωμένο τους. Σαν τον παπά Ανδρέα που έφυγε από την Αγία Τριάδα, που οι Αττίλες δύο φορές τον βασάνισαν, μια στην αιχμαλωσία στις μέρες της εισβολής και δεύτερη με βασανιστήρια σαν επέστρεψε από αυτήν.

Και πολλά επικράνθη η δεσποσύνη Ελένη που έβλεπε τη δημογραφική αλλοίωση, την κλοπή της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου της, τη δολοφονία του Ισαάκ και του Σολωμού τον Αύγουστο του 1996, που τους ξεπροβόδισαν στους ουρανούς, ψάλλοντας ψιθυριστά τον Εθνικό Ύμνο και με ένα καρπασίτικο μοιρολόγι.

Η Ελένη Φωκά έμεινε πιστή στο ιερό καθήκον της ως το θέρος του 1997, όταν μετέβη στις ελεύθερες περιοχές, στη Λευκωσία, προκειμένου να νοσηλευθεί και μετά οι Αττίλες δεν της επέτρεψαν να επιστρέψει και πάλι στο σπίτι της, στην πατρώα γη. Έμεινε και μένει στη συνείδηση των Πανελλήνων σύμβολο του αγώνος των Κυπρίων και το χωριό της ναός Μαρτυρίου, Υπομονής και Ελπίδος, ώσπου να ανασηκωθεί ο Πενταδάκτυλος και να διώξει με τις στιβαρές πλάτες του τον κατακτητή.